

Gökens ägg och värdfåglarnas

Göken parasiterar på olika småfåglar. Bilderna visar ägg från bon av småfåglar, ett gökägg tillsammans med ägg från värdfågeln. Gökens ägg kan variera i färg. De liknar ofta, men inte alltid, värdfågeln ägg och är oftast lite större. På vilka av bilderna överensstämmer gökens ägg bäst med värdfågeln?

Gökägg

Gökägg

Gökägg

Bilderna är tagna på fågelmuseet i Jönköping, där det finns en stor samling av uppstoppade fåglar och ägg.

Numera är det inte tillåtet att samla fågelägg. Var försiktig om du träffar på ett fågelbo, rör det inte och gå snabbt därifrån för att inte störa fåglarna.

Kapprustning bland fåglar

Gökens läte är välbekant och en signal om vår och försommar, men varför sjunger fåglarna? Vi människor njuter av vårens fågelsång, men i själva verket är sången en oblodig kamp mellan hanar om bra revir och ett sätt att locka till sig en hona.

Göken lägger ägg i andra fåglars bon. Man antar att en viss gökbona är inriktad på att lägga ägg i boet hos en bestämd fågelart. Ägget liknar ofta värdparets egna ägg i färg och mönster. På bilderna till vänster är ett av äggen i varje låda ett gökägg och de andra äggen kommer från fågelarter som göken använder som värdar.

Det finns flera raser av gökar i Sverige, som skiljer sig åt genetiskt. En hypotes är att en viss ras av gök är knuten till en specifik värdfågel och lägger ägg som liknar värdfågeln, men detta är svårt att visa eftersom ingen hittills har kunnat följa hur äggen ser ut i generation efter generation. En möjlig genetisk förklaring är att äggens färg och mönster styrs av gener i gökens W-kromosom (motsvarar människans X-kromosom).

Gökbonan anpassar sin äggläggning så att värdparets egna ägg är nylagda och lägger endast ett ägg per bo samtidigt som hon puttar ut ett av värdparets ägg. När ägget har lagts överger hon sin avkomma och fosterföräldrarna får ta över. När gökungen kläckts puttar den ut ägg och ungar från boet så den blir ensam kvar. Fosterföräldrarna matar gökungen som växer snabbt och ofta blir större än fosterföräldrarna. Göken finns i hela landet och har under de senaste tio åren ökat i antal, framför allt i södra Sverige.

Intressant är att studera samevolutionen mellan göken och dess värdar där likheten med värdfåglarnas ägg är en strategi för att få värdparet att acceptera gökägget (ett exempel på mimicry), medan värdparet strävar efter att identifiera och göra sig av med främmande ägg och ungar. Värdfåglarna har även andra strategier som exempelvis att de bygger bon som är svåra för gökbonan att upptäcka eller lägga sitt ägg i eller att de försvarar boet genom att attackera gökbonan. Göken utvecklar i sin tur strategier som svarar mot värdfåglarnas och kapprustningen fortsätter på så vis.

Referenser:

Forskning på gök pågår exempelvis vid Norwegian University of Science and Technology, se www.ntnu.no och sök på cuckoo.

Cuckoo adaptation: trickery and tuning. Davis, N.B. *Journal of Zoology* 284 (2011)1-14

En gökunge som föds upp av en rörsångare.

Foto: Wikimedia Commons. Per Harald Olsen

👋 Smyga och lyssna...

Lyssna på fågelläten och lär in hur några av de vanligaste fågelarterna låter och ser ut.

Välj ett skogsområde för en vårutflykt med eleverna. Följ en stig och placera ut eleverna en och en med lite mellanrum med uppgift att sitta alldeles stilla och lyssna. Hörs någon fågel sjunga eller varna? Försök känna igen några av arterna. Efter en stund samlas klassen igen genom att gå samma runda en gång till och eleverna får efteråt berätta för varandra vad de upplevt.

Flera appar finns som innehåller beskrivningar och läten av vanliga fågelarter. Om man spelar upp läten av till exempel bofink i närheten av en spelande bofinkshanne får man ofta se att bofinkshannen kommer flygande för spana in sin rival.

Sätt upp fågelholkar i närheten av skolan och följ häckningarna. Samarbeta gärna med träslöjds läraren och låt eleverna bygga och sätta upp egentillverkade holkar.

Mer tips för att arbeta med fåglar i skolan finns på Bioresurs hemsida, se Utmaningen, välj sedan Utmaningen 2013 om fåglar.

Fjäder från nötskrika

Maj 2014

Information

Måndag Tisdag Onsdag torsdag Fredag Lördag Söndag

v. 18	28	29	30	Valborg 1 Första maj 🇸🇪	Filip, Filippa 2	John, Jane 3	Monika, Mona 4
v. 19	Gotthard, Erhard 5	Marit, Rita 6	Carina, Carita 7	Åke 8	Reidar, Reidun 9	Esbjörn, Styrbjörn 10	Märta, Märit 11
v. 20	Charlotta, Lotta 12	Linn, Linnea 13	Halvard, Halvar 14	Sofia, Sonja 15	Ronald, Romny 16	Rebecka, Ruben 17	Erik 18
v. 21	Maj, Majken 19	Carola, Karolina 20	Konstantin, Conny 21	Hemming, Henning 22	Desideria, Desirée 23	Ivan, Vanja 24	Urban 25
v. 22	Vilhelmina, Vilma 26	Beda, Blenda 27	Ingeborg, Borghild 28	Yvonne, Jeanette 29 Kristi Himmelsfärdsdag	Vera, Veronika 30	Petronella, Pernilla 31	1

Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik

Prenumerera utan kostnad på Bi-lagan som pappersexemplar eller elektronisk version, samt på nyhetsbrev som skickas via email. Anmälan görs via hemsidan: www.bioresurs.uu.se

På hemsidan finns alla gamla nummer av Bi-lagan med mycket användbart material för skolan. Där finns också olika temapaketer och ett rikt länkarkiv.

Hör gärna av dig med frågor, tips och idéer kring biologiundervisning. Epost: info@bioresurs.uu.se

Vi har även startat sidan *Bioresurs* på Facebook där du kan få tips om aktuella händelser inom biologiområdet, starta och följa diskussioner.

Webbportalen Teknik&Natur nås på adressen www.teknikochnatur.se. De nationella resurscentra i biologi, fysik, kemi och teknik står bakom portalen, som utvecklats i samarbete med Skolverket. En interaktiv plattform för inspiration och stöd till lärare i förskola och grundskola F-6.